

SUDANI'NİN ZİYARETİ VE TAHKİM MESELESİ

FEYZULLAH TUNA AYGÜN

Uzman ORSAM

“

Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Başbakan Sudani'ye gönderilen davet üzerine gerçekleşen ilk ziyarette iki ülke dış politikasının temel taşları hâline gelen ekonomi, güvenlik ve su konuları ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

”

Irak Başbakanı Muhammed Şiya Sudani, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın daveti üzerine Ankara'yı ziyaret etmiştir. Ziyaret, Sudani'nin göreve gelmesinin ardından ilk Türkiye ziyareti olması ile dikkat çekmiştir. Bu anlamda birçok konu en üst düzeyde tartışılmış ve başta ekonomi, güvenlik ve su meselesi olmak üzere iş birliğinin geliştirilmesi konusunda ortak çalışılması kararı açıklanmıştır. Bu denklem içerisinde iş birliği beklentilerinin arttığı bir sürece rağmen Uluslararası Tahkim Mahkemesinin kararı ilişkilerin geleceğine yönelik bir tehdit oluşturmaktadır.

Sudani'nin 21-22 Mart 2023 tarihlerindeki iki günlük ziyaretinin ilk günü resmî görüşmelere ayrılmış, ziyaretin ikinci gününde ise

Başbakan Sudani Türk iş insanlarından oluşan heyetle bir araya gelmiştir. Ziyaret, 29 Aralık 2022'de Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Başbakan Sudani'ye gönderilen davet üzerine gerçekleşmiştir. 27 Ekim 2022 tarihinde Irak Parlamentosundan güvenoyu alarak görevine başlayan Sudani'ye görev süresinin ilk iki ayı içerisinde davetin yapılması ise ilişkilerin boyutunu göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Bu doğrultuda gerçekleşen ilk ziyarette iki ülke dış politikasının temel taşları hâline gelen ekonomi, güvenlik ve su konuları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ayrıca Fav Büyük Limanı ve daha önce Kuru Kanal ve Irak İpek Yolu olarak adlandırılan Kalkınma Kanalı ile ilgili gelişmeler de gündemde yüksek bir önceliğe sahip olmuştur. Bu konunun gündemdeki önemini Sudani'nin Ankara ziyaretinden önceki ay içerisinde Basra'daki projelerin ilerleyişini iki kez incelemesiyle göstermiştir. Bu projenin tamamlanması için 2038 yılı belirlenmiş olmasına rağmen Türkiye üzerinden geçecek yeni küresel ticaret hattının ortaya çıkması iki ülkeyi birbirine yakınlaştırmaktadır. Buna ek olarak Sudani'nin ziyaretinden birkaç gün önce Irak'ın dünya siyaseti ve bölgesel denklemde “doğal yerini” geri kazanmasından bahsetmesi, Irak'ın dengeli dış politika arzusuna işaret

etmektedir. Bu bağlamda Sudani'nin Ankara ziyareti Irak-Türkiye ilişkileri açısından olduğu kadar Sudani'nin politik amaçları açısından da büyük önem taşımak-



tadır. Bu açıdan bu ziyaret, Irak dış politikasına bir dönüşün habercisi olarak değerlendirilebilir. Irak, her ne kadar 2003 sonrasında bölgesel ve küresel aktörler arasında dengeli dış politikaya sahip olmayı amaçlamasına rağmen iç savaş, terörizm ve siyasi çatışmalar karar vericilerin bu politikayı ihmal etmesine neden olmuştur ancak yeni denklem içerisinde terör örgütü IŞİD'e karşı askerî zaferin elde edilmesi ve pandemi sonrası

yükselen petrol fiyatları nedeniyle Irak'ın artan geliri Irak'ın “doğal konumuna” tekrar kayması için uygun bir zemin sunmaktadır. Bu kapsamda Ankara'ya gelen Sudani, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından karşılanmıştır. Resmî karşılama töreninin ardından Türkiye Cumhurbaşkanı ve Irak Başbakanı, baş başa görüşmelerin ardından heyetler arası görüşme ve resmî yemekle programı tamamlanmıştır.

Her iki ülkenin de görüşmeye katılan heyet üyeleri arasında ikili ilişkiler, güvenlik, iklim, su, yeniden yapılandırma, ticaret ve enerji meselelerinden sorumlu bakanlar ve yetkililer yer almıştır.

İKİLİ İLİŞKİLERDE YENİ DÖNEM

Görüşmede ele alınan konular, Türkiye ve Irak ikili ilişkilerinin çok boyutluluğunu gözler önüne sermiştir. Bu gerçek, görüşmenin



ardından düzenlenen ortak basın toplantısında da görülmüştür. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin Kalkınma Kanalı'na verdiği desteği, projeyi yeni İpek Yolu olarak nitelendirerek ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye'nin tüm terör örgütlerine karşı birlikte mücadele etmek için iş birliği yapma isteğini dile getirmiştir. Dahası Cumhurbaşkanı Erdoğan, Irak halkı ve heyeti için belki de en önemli konu olan su meselesine değinmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Türkiye, 62 yılın en şiddetli kuraklığını yaşamasına rağmen Irak'ın sıkıntısının giderilmesi için Dicle Nehri'nden bırakılan su miktarını bir ay süreyle artırma kararı aldık" demiştir. Türkiye, tarafından gösterilen bu yaklaşım sınır aşan sular konusunun bir çatışma konusu olmaktan çok bir iş birliği alanı olarak ele alındığı göstermektedir.

“

Sudani, özellikle iş insanlarına daha kolay ve hızlı vize işlemlerinin sağlanacağını müjdesini de paylaşmıştır. Bunlara ek olarak Sudani, Kalkınma Kanalı ve su meselesini görüşmek üzere Türk heyetlerini Bağdat'a davet etmiştir.

”

Öte yandan Başbakan Sudani, sınır aşan güvenlik konularında istihbarat paylaşımı ve fazla iş birliği de dâhil olmak üzere iki ülke arasındaki bütün konularda ilişkilerin artırılmasına karar verildiğini belirtmiştir. Sudani, özellikle iş insanlarına daha kolay ve hızlı vize işlemlerinin sağlanacağını müj-



desini de paylaşmıştır. Bunlara ek olarak Sudani, Kalkınma Kanalı ve su meselesini görüşmek üzere Türk heyetlerini Bağdat'a davet etmiştir.

ZİYARETİN ARDINDAN İLİŞKİLERDEN BEKLENTİLER

Başbakan Sudani'nin de Türkiye ziyaretinden önce yayınladığı makedede de vurgu yaptığı üzere iş birliği alanları gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda görüşmenin olumlu havası, pek çok konuyu içeren ikili ilişkilerde yeni bir hareketliliğin yaşanacağını göstermektedir. Ancak yeni hareketliliğin en görünür kısmının altyapı projeleri ve ticari alanda olması beklenmektedir. Bu bağlamda, bu konuların genel ola-

rak ikili ilişkilerin itici gücü hâline gelmesi oldukça olası bir yön olarak değerlendirilmektedir. Hatta bu alanlarda sağlanan iş birliği zemininin sonraki aşamada diğer alanlara da olumlu yansımaları olacağı söylenebilir.

Görüşmenin ardından ortaya çıkan atmosfer içerisinde iki ülke arasındaki farklı dosyaların birbirinden ayrılarak ele alınması beklenmektedir. Genel olarak iki ülke arasındaki güvenlik ve su meselesi gibi konuların birleştirilerek ele alınması, beklenen süre içinde kaydedilen ilerlemenin sınırlı olmasına neden olmuştur. Ancak özellikle Türkiye'nin yaşadığı kuraklığa rağmen su konusunda iyi niyetli duruşu üzerine Irak'a daha fazla su



verme taahhüdü, meselelerin birbirinden bağımsız şekilde tartışılmasına zemin hazırlamıştır. Buradan ortaya çıkan etki ile ilişkilerin genel anlamda ivme kazanması beklenebilir.

“

İklim değişikliğinin etkileriyle önümüzdeki süreç içerisinde Irak'taki su sorununun daha gözle görülür hâle gelmesi beklenmektedir. Bu anlamda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da ifade ettiği gibi “sınır aşan sular konusunun iş birliği” çerçevesinde ele alınması Irak açısından kritik bir öneme sahiptir.

”

Sudani'nin de Dünya Su Günü olan 22 Mart'ta ülkesindeki su altyapısındaki eksiklikleri ifade eden açıklaması dikkat çekmiştir. Zira iklim değişikliğinin etkileriyle önümüzdeki süreç içerisinde Irak'taki su sorununun daha gözle görülür hâle gelmesi beklenmektedir. Bu anlamda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da ifade ettiği gibi “sınır aşan sular konusunun iş birliği” çerçevesinde ele alınması Irak açısından kritik bir öneme sahiptir. Irak'taki su giderinin büyük çoğunluğunu oluşturan tarımsal sulama konusunda ise altyapı eksiklikleri verimsizliğe neden olmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin bu alanda sahip olduğu tecrübe Irak için çok değerli olarak ifade edilebilir.

İki ülke arasında sorunlu olarak nitelenebilecek konular, bu yeni dönemde farklı açılardan ele alınmaya başlanabilir. Çünkü Irak'ta kurulan hükümetin büyük çatlaklar olmadan istikrarlı bir şekilde işlemeye devam etmesi Irak'ın başta Türkiye'nin terör örgütlerinin varlığı nedeniyle duyduğu rahatsızlığa yönelik iş birliği bir bakış açısı ortaya koymasına imkân vermektedir. Irak hükümetinin dengeli dış politika konusundaki istekliliği de bu gelişmelere ek olarak bir çarpan etkisi oluşturmaktadır. Bunun da ötesinde, genel anlamda Irak'ın Türkiye ile ilişkilerini geliştirmesi, karşılığında Başbakan Sudani'nin hükümet hedeflerine ulaşmasına yardımcı olacağı söylenebilir ancak Irak'ta 2019 yılında başlayarak dönemin başbakanı Adil Abdülmehdi'nin istifa etmesine neden sokak olayları ve Irak dinarının ABD doları karşısında

yaşadığı dengesizlikler ülkenin yakın geleceği açısından bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Yine de tüm zorluklara rağmen Sudani'nin Ankara ziyaretinin ardından Irak dış politikasının iş birliğini öncelleyen yeni bir dönemin başladığı söylenebilir.

Bu başlayan yeni dönem üzerinde Paris merkezli Uluslararası Ticaret Odasına bağlı Tahkim Mahkemesinin Irak'ın Türkiye hakkındaki başvurusu üzerine kararını açıklaması ikili ilişkilerde tehdit faktörü olarak değerlendirilebilir. Zira kararın ardından Türkiye yeni bir anlaşmaya ulaşılana kadar açılmamak üzere, Kerkük-Ceyhan boru hattını kapattığını açıklamıştır. Dolayısıyla Türkiye, mahkeme kararına saygılı şekilde Bağdat ve Erbil arasında uzlaşmaya varılmasını ve bu kararın Türkiye ile paylaşılmasını bekleyeceğini açıklamıştır ancak Sudani'nin ziyaretinin zamanlaması nedeniyle ziyaret esnasında söz konusu karar hakkında konuşulduğu ve görüş alışverişi yapılmış olabileceği düşünülmektedir. Buna rağmen henüz boru hattının yeniden aktif konuma getirilmediği görülmektedir. Dolayısıyla iki ülke arasındaki boru hattının yeniden kullanılmaya başlanmaması Irak için ekonomik maliyet oluşturmaktadır. Bu nedenle hem Bağdat-Erbil hem de Bağdat-Ankara ekseninde uzlaşmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç olarak iki ülke arasında olumlu ivmenin bu uzlaşmaya zemin hazırlayacağı söylenebilir ancak Bağdat-Erbil arasında kalıcı bir anlaşmanın sağlanması üzerine sürecin daha sağlıklı şekilde hareket edebileceği yorumu yapılabilir. ■